

solutně nejmoudřejší. Ovšem v době, kdy byl vyhlášen a prováděn program likvidace víry, viděli jsme v pasivitě mlčenlivý souhlas. Jediné čestné řešení pro nás bylo pokračovat v aktivním křesťanském životě bez ohledu na sebevětší osobní riziko.

V minulých letech se stalo tolik hrozných věcí, že chápeme i ty, kteří ztratili naději a považují vládnoucí ideologii za nepřátelskou a špatnou beze zbytku a provždycky. Chápeme jejich stanovisko, právě naše osudy mohly i z nás učinit pesimisty. Těmi však nechceme být. Ovšem hradba nedůvěry a zatrpklé uzavřenosti se nedá odstranit, dokud není odvolán slovem a změněn praxí dosavadní stav církevního života u nás, který je popřením Charty lidských práv a za který se informovaní a čestní marxisté stydí.

Není možné žádat od katolíka důvěru a spolupráci, když je církevní struktura v troskách, zbyly pastorační provoz podléhá libovůli úředníků, na půldruhého tisíce kněží — kterých by bylo v církevní práci zapotřebí — bylo rozptýleno po všech koutech republiky, řehole vyřazené ze života mocenským zásahem jsou nadále určeny k vyměření, rodiče se musí bát zapsat děti do náboženství, neexistuje tribuna tvůrčího katolického myšlení a víc než deset našich bratří a sester ve vězení pořád ještě čeká na spravedlnost.

Nechceme privilegia ani mocenské pozice, ale potřebujeme mít své normální místo vedle druhých. Teprve pak se otevře cesta ke skutečnému občanskému angažování.

Jsmo i pro skutečný dialog s marxisty, jak už v cizině probíhá. Nás k tomu vybízí Pavel VI., Koncil a moderní teologové, a marxisty řada progresivních teoretiků. Dialog otevřeného křesťanství s otevřeným marxismem i s dalšími humanistickými soustavami považujeme za naději pro lidstvo i pro budoucnost naší republiky. Můžeme ovšem mluvit jen jako nezávislí křesťané a potřebujeme podmínky k šíření moderního pokoncilového katolictví mezi věřícími.

V tom, že se na Vás takto obracíme, pane první tajemníku, můžete vidět jeden z úspěchů svého úsilí o probuzení důvěry vůči Vám i vůči nové linii našeho veřejného života. Budeme rádi, když dáte možnost našim zástupcům podrobněji prohodit nadhozené otázky v osobním setkání s Vámi.

Opis tohoto listu posíláme panu biskupu dr. Františku Tomáškoví a ostatním biskupům, kteří zatím svůj úřad nemohou vykonávat, abychom tak vyjádřili své spojení s církví. Další dopis zasláme Literárním listům, protože cítíme povinnost sdělit své nezkresené stanovisko naší a světové veřejnosti, jež byla informována jak o našich procesech, tak o našem návratu z vězení.

S projevem úcty

83 podpisy

Pozn. red.:

K podpisům s plným adresami je připojen u každého jména

údaj o délce trestu a skutečná délka trestu, jak byla odpykána: uhrnem 734 roky odnětí svobody a jeden trest na doživotí, z čehož bylo odpykáno celkem 472,5 roku vězení; nezapočítány zůstávají vyšetřovací vazba a internování.

LL č. 4, 21. března 1968

Milan Uhde

Vzpomínka na nadporučíka N

Nadporučík A jsem poznal v pětapadesátém. Velel rotě posluchačů filosofické fakulty, kteří si tenkrát v městě S. odbyvali měsíční vojenské soustředění.

Nadporučík A byl důstojník jako z barevné fotografie v Československém vojáků. Vysoký, štíhlý, držel se zpříma, oči měl ocelově modré a vlasy plavé. Uvedl se stručnou řečí, zdůraznil prostředky, které mu propůjčuje kázeňský řád a svůj nástupní projev proložil několika opakovaným ujištěním, že co bude vyžadovat, je pro naše dobro, a že je jako náš otec.

Nemohu říci, zda režim, který nadporučík A v rotě nastolil, byla klasická ukázka drilu. Nemám s čím srovnávat.

Po těch prvních třech dnech mu celá rota začala říkat otec Heydrich. Odráželo se v tom spojení idealizovaného otcovství s idealizovaným plavým a modrookým zjevem. Čtvrtého dne večer zasedla stranická organizace. Jedině tam mohl být velitel kritizován, vojáci ve službě nemají na kritiku právo. A do rána se to samozřejmě po kasárnách rozkřiklo: stranici, zejména asistenti z fakulty a starší studenti, bývalí dělníci, promluvili nadporučíkovi A do svědomí, prozradili mu, jakou přezdívku si vysloužil a varovali ho před primitivní metodou, která mu práci se studenty spíš ztíží než usnadní.

Pátého dne, těsně po budičku, vstoupil do naší světnice místo nadporučíka A někdo jiný. Měl sice podobu nadporučíka A, ale oslovil nás hoši, otevřel okno kvůli větrání, upozornil na poházené svršky, protože, jak pravil, „ty korunky se nechají študákama setsakramentsky shánět“, tu a tam uhladil deku na posteli, tři čtyři kolegy s odřevnými nohama poslal na ošetřovnu, přestože tvrdili, že to nic není, a poddůstojníkovi, který měl vést rozvíčku, připomněl, aby chlapce, nezvyklé na ranní námahu, přilíš neušval.

Z nadporučíka A se zkrátka stal nadporučík B.

Po celý zbytek soustředění nedával nadporučík B nijak najevo, že byl počátkem nadporučíkem A. O své proměně se slovem nezmínil. Byl nadporučíkem B naprosto přirozeně.

Na večírku na rozloučenou se nadporučík B se svými svěťenci solidárně opil, nejprve všelijak dováděl a nakonec se nejbližšímu kroužku zpodobal. Chlěl kdysi studovat konzervatoř, hrál slušně na trubku, ve jednom ročníku ho pro nějakou hloupost vyhodili a on se z desperace přihlásil do vojenského učiliště. Od těch dob má zkažený život a kašle na všechno. Když mu soucinné duše

kolem stolu vypůjčily od účinkujícího orchestru trubku, ani se jí nedočk. Uměl vůbec hrát?

Nutno ovšem přiznat, že se s ním mnozí, kdo mu do té doby nemohli přijít na jméno, rozcházel na úsvitu a v dobrém. Totiž ne s nadporučíkem B, který se ve skutečnosti jmenoval nadporučík A, nýbrž s kamarádkým, srdečným a smutným chlapem v uniformě, jehož přestal stále sít svět.

Říkejme mu pro názornost nadporučík C.

Který z nich byl pravý?

V uplynulých letech jsem na všechny tři nadporučíky často vzpomínal. V šestapadesátém, v devětapadesátém, myslel jsem na ně vlastně neustále. A pochopil jsem, že hledat mezi nimi souvislost nemá smysl. Kdyby měli něco společného, naskýtala se jim spousta možností, jak mohli každý svůj charakter obhájit. Nadporučík B mohl například prohlásit, že roli nadporučíka A hrál s největším sebezapřením, protože si uvědomoval, že se dopouští násilí na druhých i na své vlastní přirozenosti, ale nedalo se nic dělat, taková byla situace. Dokud nepřišel příslušný podnět, o který se mohl opřít, nesměl se stát nadporučíkem B, tedy sebou samým. Stejně dobře však mohl osvědčit jednotu své osobnosti nadporučík A. Jen pod tlakem momentální potřeby sáhl po masce nadporučíka B, ale jakmile tlak pomine, vrátí se k autentickému nadporučíku A, jimž nikdy neprestal být. A nadporučík C? Prosim vás, co všechno umí z člověka udělat alkohol! Nadporučík C proto vůbec nepřichází v úvahu. Na druhé straně však nadporučík A i B mohly být převleky, které si opatřil desperát nadporučík C. A tak dále, variant je mnohem víc.

Žádný z nadporučíků se k tomu neuchýlil. Neomlouval se, ani nevymlouval. A vysvětlil? Případl jsem na jedině: Nadporučík A neexistoval. A neexistovali ani nadporučíci B a C. Byla pouze tělesná schránka naplnitelná jakýmkoli obsahem, po použití snadno vymyvateľná a naplnitelná obsahem dalším. Symbolicky lze tuto danost vyjádřit výrazem NN, v němž první proměnná N znamená hodnotu, funkci nebo služební postavení, druhá proměnná N pak jméno.

Ale nerad bych svou vzpomínku vyčerpal na nadporučících. Platí i civilistům.

Jiří Franěk, který ještě nedávno vymýšlel pivně obodřelé útoky proti spisovatelům, kulturním časopisům a vůbec všem, kdo by pořád jenom kritizovali, horlí teď ve svých dvou nejčerstvějších fejetonech po tolerantnosti a proti nesmyslnosti byrokracie. A nepočíná si o nic hůř ani líp, než při někdejších štvanicích. Převělení se povedlo beze zbytku. Jen jméno přečnivá.

Jenže jméno se nenosí jako pouhá památka na časy, kdy ještě něco znamenalo.

Věci tohoto světa jsou tak složité a nepřehledné, že kdybychom jako pan Barrande chtěli věnovat svou důvěru jen tomu, o čem se na vlastní oči přesvědčíme, nedůvěřovali bychom patrně vůbec ničemu. Kolem nás se to hemží pravdami — a všechny vypadají ušlechtilé a

oplyvají přesvědčivými argumenty. Známe sociologa, který se přátelel chlubivá, že pracovními metodami své vědy doloží jakoukoli vývojovou tendenci, jen když mu někdo naznačí jakou. A pokud vím, tuto svou schopnost už několikrát prakticky dokázal.

Zvykl jsem si proto nerozlišovat lidi a lidská hnutí podle cíle, jehož se dovolávají, nýbrž podle prostředků, kterých k dosažení svého cíle používají. Dřív než odpovím na otázku: „Jakou pravdu mi nabízíš?“ chci znát něco jiného: „Kdo jsi ty, který mi nabízíš svou pravdu? Protože je jisté, že ta pravda přejala barvu, vůni, tvar, pohyb, samu podstatu rukou, v nichž spočívá.“

U těch, kteří existují jako nesubstanciální NN, vznikají potom svizele.

A tak jsem nadporučíkoví N z města S., kterého jsem znal necelý měsíc, věřil velice málo. Snad jen to, že byl na závěrečném večírku opilý. A možná ani to ne.

Jiřímu Fraňkovi, jehož texty čítám v Rudém právu už hezkých pár let a jehož proměny za tu dobu bych sotva stačil symbolizovat všemi šestadvaceti písmeny naší abecedy, nevěřím ani slovo.

Nadporučík N a podobní velitelé nemohli ze svých svěřenců vychovat vojáky — a našťást ani nic jiného ke svému obrazu. Měli na to dva roky a téměř neomezenou moc. Jaký asi úspěch čeká jejich civilní příbuzné, kteří svou činnost nerozpočetli na měsíce a léta, nýbrž na desetiletí a celé epochy?

A tak uprostřed těchto rušných dní myslívám na nadporučíka N usilovněji než dřív. Snad si to zaslouží.

LL č. 4, 21. března 1968

Milan Rúfus

Útrapy z národa

Keď som rozmýšľal, ako nazvať túto úvahu, neprišlo mi na um nič múdrejšie než táto gribojedovovská parafráza. Skutočne útrapy.

Národ. Čo s tým uzlom, u nás tak zadrhnutým? Veď toto slovo znie na Slovensku ešte dnes ako hudba pod ľadom a boli časy, keď sme sa pri vyslovovaní vlastného mena obzerali dookola, akoby sme boli povedali niečo neslušného — a nebolo to tak dávno. A zároveň — čo s tým všetkým v dvadsiatom storočí, ktoré už siaha ponad národné bariéry ku všeľudskému spoločenstvu? A čo s generačnou príučkou, ktorú nám uštedrila druhá svetová vojna? Začnime teda malú generačnú výpoveď a budme od počiatku pravdiví.

Dialóg spisovateľa a národa je dnes oveľa komplikovanejší, než to bolo za štúrovcov. Vtedy národnodemokratické bolo zároveň európskym. Takmer celá Európa, ba aj zámořský svet, žili v znamení národného oslobodzovacieho pohybu a stali v centre tohoto pohybu znamenali zároveň stáť pri špičkách ľudské-